

Bezoekadres: Berkenweg 30, Amersfoort, Postbus 846, 3800 AV Amersfoort, Fax (033) 465 43 77

Stichting
Wandelplatform-LAW
tel. (033) 465 36 60

Stichting Landelijk
Fietsplatform
tel. (033) 465 36 56

quick scan

recreatief medegebruik ecoducten MJPO

1. Aanleiding

De komende jaren wordt het Meerjarenprogramma Ontsnippering (MJPO) deels versneld uitgevoerd. Hiermee wordt de discussie over het recreatief medegebruik van ecoducten weer actueel. Eerder was door de Tweede Kamer de wens uitgesproken dat de nieuwe infrastructuur in het kader van MJPO waar mogelijk en gewenst ook gebruikt zou kunnen worden door wandelaars en fietsers¹.

Het twee landelijke platforms voor wandelen en fietsen gaan er vooralsnog van uit dat medegebruik in beginsel mogelijk is, tenzij zwaarwegende argumenten zich daartegen verzetten. In de uitvoering van het MJPO-programma ligt het zwaartepunt bij de ecologische doelstelling. Maar ook wandelaars en fietsers ervaren de barrières van de rijksinfrastructuur waardoor veel aantrekkelijke en logische verbindingen in de loop der jaren doorsneden zijn. Niet altijd zal een MJPO-knelpunt dezelfde zijn als een wandel- of fietsknelpunt, maar soms ook wel.

Tot 2018 wordt grofweg 15 miljard euro besteed aan de ontwikkeling van de EHS; circa 1 miljard daarvan zal gaan zitten in allerlei kunstwerken. In de parlementaire behandeling is er steeds vanuit gegaan dat deze investering ook ten goede zou komen aan de recreërende mens (*natuur voor mensen*). Daar lijkt in de plannen tot nu toe slechts in beperkte mate sprake van te zijn: projecten Crailo en Slabroek, waar wél bewust een wandel- en fietsstrook is ingepland en uitgevoerd. Het Wandel- en Fietsplatform gaan er vooralsnog niet vanuit dat een tegenstelling bestaat tussen het natuurbelang en het belang van recreërende wandelaars en fietsers. Deze recreanten, de achterban van het Wandel- en Fietsplatform, zijn - zo blijkt uit onderzoek - over het algemeen natuurliefhebbers en leden van natuurbeschermingsorganisaties; zij behoren dus tot degenen die het natuurbeleid steunen. Deze wandelaars en fietsers zijn ook zeer gebaat bij een aantrekkelijke en robuuste natuur in Nederland, maar willen zich ook graag verplaatsen in de ontsnipperde ecologische hoofdstructuur.

Expertiseberaad

Om een en ander aan de orde te stellen vond op 8 september 2009 een *expertiseberaad* plaats tussen vertegenwoordigers van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), Rijkswaterstaat, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de twee platforms voor wandelen en fietsen; zie bijlage 2. Aan de hand van een achtergrondnotitie² werd een goede discussie gevoerd. De vertegenwoordigers van de rijksoverheid bevestigden dat het beleid er in beginsel op is gericht dat al het groen in Nederland toegankelijk wordt voor de mens. In theorie zijn er ten aanzien van recreatief medegebruik van ecoducten beleidsmatig weinig bezwaren, maar in de praktijk blijkt realisatie moeizaam tot stand te komen.

Een complicerende factor daarbij is dat naast de rijksoverheid de provincies een belangrijke regierol spelen in de uitvoering van Meerjarenprogramma Ontsnippering (MJPO) waarbinnen de bouw van ecoducten tot stand komt. In zogenaamde 'provinciale platforms' is de provinciale situatie leidend en ten aanzien van de samenstelling van het provinciaal platform en over de input vanuit het recreatief belang zijn geen afspraken gemaakt.

Het expertiseberaad heeft door haar input bijgedragen aan de totstandkoming van deze notitie, maar het afzenderschap van deze quick scan ligt bij het Landelijk Fietsplatform en het Wandelplatform.

---

¹ Vergaderjaar 2004-2005, 29 892, nr. 2. Wandelbeleid; Brief minister met reactie op de initiatiefnota 'Wandeloffensief - geef de wandelaar weer ruimte'; Vergaderjaar 2004-2005, 29 435, nr. 154 Nota Ruimte. Deel 3A: Aangepast Kabinetsstandpunt naar aanleiding van behandeling in de Tweede kamer, of de gedrukte versie *Nota Ruimte. Ruimte voor ontwikkeling /Deel 4: tekst na parlementaire instemming*, Den Haag 2006; Vergaderjaar 2005-2006, 29 644, nr. 61, of in de gedrukte versie *Nota Mobiliteit. Deel IV - Na parlementaire behandeling vastgestelde PKB*, Den Haag 2006

² *Medegebruik van ecoducten door wandelaars en fietsers*, Amersfoort 15 juli 2009

Uitgangspunt

In de notitie van het Wandel- en Fietsplatform is gekozen voor het uitgangspunt 'ja, tenzij'. Dat wil zeggen dat in beginsel wandelaars en fietsers een ecoduct mede kunnen gebruiken tenzij zwaarwegend en aantoonbaar natuurbelang zich ertegen verzet, en/of tenzij aannemelijk gemaakt kan worden dat ter plekke geen wandel-/fietsverbinding gewenst is. Dit uitgangspunt werd door het expertiseberaad onderschreven. Daarbij wordt opgemerkt dat het praktische vraagstuk van de financiering nog volgt op deze inhoudelijke lijn.

Als conclusie van het beraad kwam naar voren dat als één van de vervolgstappen in kaart zou moeten worden gebracht om welke ecoducten het concreet gaat. Ten aanzien van welke ecoducten – bestaand of gepland – gaat het precies? Van belang is vervolgens natuurlijk de planning van uitvoering en contact met de successievelijke provinciale platforms. Tevens zal bezien moeten worden of bijstelling van de plannen dusdanige financiële consequenties heeft dat aanvullende financiering noodzakelijk wordt. In het MJPO is op dit moment geen geld gereserveerd voor eventuele aanpassingen in het kader van recreatief medegebruik.

Dit rapport geeft invulling aan deze gedachte: inzichtelijk maken ten aanzien van welke ecoducten de wens tot medegebruik bestaat en een onderbouwing van die keuzes.

2. Opzet onderzoek

Als methodiek is gekozen voor een zogenaamde *quick scan*, een goed onderbouwd maar in zijn uitvoering praktisch onderzoek naar de lijst van ecoduct-projecten. Wij hebben ons daarbij beperkt tot de lijst van 36 zogenaamde 'landelijke' MJPO-ecoducten, d.w.z. ecoducten die rijksinfrastructuur – in de meeste gevallen rijkswegen – overbruggen en mede worden gefinancierd uit MJPO-gelden. Bij de circa tien anno 2009 reeds bestaande ecoducten zijn er enkele die reeds gerealiseerd waren voordat sprake was van een formeel MJPO-beleid, denk aan de "wildwissels" over de A50 op de Veluwe bij de Woeste Hoeve en Terlet die eind jaren '80 werden aangelegd. Ook zijn bestaande kunstwerken (bijvoorbeeld faunapassages) geen onderwerp van onderzoek geweest.

Sommige provincies kiezen ervoor extra ecoducten (ter overbrugging van provinciale wegen) in hun planning op te nemen; in deze *quick scan* worden deze niet meegenomen. Ook is ervan afgezien in dit stadium alle mogelijke andere ecopassages te bestuderen, hoewel ook daar soms recreatief medegebruik mogelijk is, of zou kunnen zijn. Denk hierbij aan tunnels, hangbruggen e.d.

Criteria

Onderzocht is in hoeverre het wandelen en fietsen gebaat zou zijn bij medegebruik van het ecoduct. Omdat aannemelijk en inzichtelijk gemaakt moet kunnen worden of zulk medegebruik ter plaatse gewenst is, zijn hiervoor eenvoudig toetsbare criteria ontwikkeld.

Deze zijn:

1. barrièrewerking door infrastructu(u)r(en) voor recreatief gebruik;
2. aanwezigheid van routestructuren in omgeving van ecoduct;
3. ligging van ecoduct in uitloopgebieden van nabije woonkernen en/of verblijfsrecreatieve accommodaties.

ad 1 – De barrièrewerking is nader gekwantificeerd: geen andere verbindingen in de directe omgeving, uitgaande van maximale maaswijdtes van 2 km voor wandelaars en 6 km voor fietsers³.

ad 2 – Zie het overzicht van data verderop.

ad 3 – Zie ook hier in de data, hetgeen over uitloop- en fietsgebied gezegd wordt.

Data

• *ecoducten*

Bij de lijst van ecoducten hebben we ons gebaseerd op de gegevens die we aangereikt kregen door de programmacoördinator MJPO van Rijkswaterstaat; deze gegevens bestonden uit een tabel van de 36 ecoducten/projecten en een digitale kaart. De kaart – geen GIS-bestand – bood slechts een ruwe indicatie van de locaties. Bij bestaande ecoducten werd in een enkel geval een afwijking van 4,5 km geconstateerd. Geprobeerd is de locaties nader te preciseren, maar we hebben uiteindelijk een onzekerheidsmarge van 0,5 km toegepast. In de tabel stond ook opgenomen of in de plannen reeds voorzien was dat recreatief medegebruik uitgevoerd was of zou worden; wij hebben deze gegevens als vaststaand aangenomen.

• *wandel- en fietsinfrastructuur*

In het digitale geografisch informatiesysteem (GIS) aan de ontwikkeling waarvan de landelijke platforms voor wandelen en fietsen in gezamenlijkheid werken wordt gebruik gemaakt van de actuele Nederlandse basiskaart top 10 vector, in essentie de 1:10.000-kaart. Alle wegen, paden, fietspaden en fietsstroken zijn hierop te zien en desgewenst d.m.v. accentuering extra zichtbaar te maken.

• *wandelroutestructuur*

Het landelijk netwerk, de 39 lange-afstandswandelpaden⁴ met een totale lengte van ruim 8.500 km, is in een aparte laag hierin opgenomen. Met de regionale routestructuur is rekening gehouden voor zover deze formeel bestaat, d.w.z. ook in het veld bewegwijzerd is, en voor zover bij ons bekend.

• *fietsroutestructuur*

Ook het landelijke fietsnetwerk, het ruim 4.500 km-lange bewegwijzerde LF-netwerk⁵ is in een aparte laag in het GIS opgenomen. Daarnaast bestaan in 45 Nederlandse regio's een vrijwel landsdekkend knooppuntensysteem voor het fietsen – ook deze netwerken zijn vrijwel allemaal in GIS gezet.

• *uitloop- en fietsgebied*

In de *screening* is als laatste ook meegewogen in hoeverre een ecoduct binnen de actieradius van een stad of woonwijk ligt en/of nabij verblijfsrecreatieve accommodaties en de locatie als mogelijk uitloopgebied ervan kan worden beschouwd.

Methodologie

De ontwikkelingen op het gebied van geografische informatiesystemen bood ons de mogelijkheid op betrekkelijk eenvoudige wijze de toetsing te verrichten. Alle data zijn in het systeem gebracht en konden op het beeldscherm beoordeeld worden. Desgewenst kon in- en uitgezoomd worden of konden lagen meer of minder zichtbaar worden gemaakt.

---

³ Gebaseerd op ir. J.L.M. van der Voet, *Infrastructuren: levensaderen van de samenleving*, Rhenen 2008, alsmede eerder door Alterra Wageningen UR en kenniscentrum Recreatie gehanteerde analysemodellen. Uitgangspunt hierbij is de realiseerbare actieradius van de recreant en een maximale omloop-/omfiets-acceptatie van 30 tot 40 minuten. Dit kwantitatieve criterium dient in zijn context beoordeeld te worden.

⁴ De 39 routes bestaan uit 21 LAW's® en 18 Streekpaden®; zie www.wandelnet.nl.

⁵ Zie ook www.fietsplatform.nl.

Op deze wijze werden alle 36 ecoducten getoetst aan de genoemde criteria. Bij twijfel over details (Gaat ecoduct ook over naastliggende spoor? Blijft de lokale brug ernaast bestaan? Wat zijn plannen natuurontwikkeling ter plekke?) werd nadere informatie ingewonnen. In een enkele geval is hulp gevraagd van lokale expertise. Op deze wijze werd over alle ecoducten een oordeel (*best judgement*) vastgesteld. Bij de beoordelingssessies is gewerkt in koppels van twee keer 2 personen, waarin zowel wandel-, fiets- als algemene veldkennis aanwezig was. Bij twijfel zijn projecten nogmaals besproken in een slotsessie.

3. Uitkomsten

• *Reeds medegebruik*

Ten aanzien van zes ecoducten is recreatief medegebruik reeds toegestaan (Crailoo, Slabroek, Waterloo) of is gepland dat bij uitvoering met zulke voorzieningen rekening wordt gehouden (Dwingelo, Zwaluwenberg/Bosberg, Laren).

• *Medegebruik gewenst/vereist*

Van acht ecoducten concluderen we dat recreatief medegebruik zeer gewenst is, terwijl daar tot dusver in de plannen – voor zover wij weten – geen rekening mee wordt houden. Van deze acht zijn twee ecoducten reeds bestaande overbruggingen: (1) Woeste Hoeve en (7) Groene Woud. Zes ecoducten zijn gepland; deze projecten zijn in verschillende stadia van voorbereiding. Deze zes geplande ecoducten zijn: (13) Oostvaardersplas/Vaartplas FL1, (17) Kabeljauw GE3, (21) Terschuur (GE8), (30) Nijverdalen OV2, (34) en Dolder UT4 en (35) Rumelaer UT5. Zie bijlage 2 voor het totale overzicht, inclusief een korte nadere verwoording van de scan per locatie.

Voor de volledigheid zij hier ook nog vermeld dat in vier gevallen het belang dusdanig beperkt werd ingeschat dat er vanaf kan worden gezien en van 18 (geplande) ecoducten recreatief medegebruik ons onnodig leek. In dit laatste geval waren meestal in de directe omgeving voldoende oversteekmogelijkheden.

Reeds medegebruik toegestaan/gepland	6
Medegebruik gewenst/vereist	8
Medegebruik beperkt van belang, niet nodig	4
Medegebruik onnodig	18
<i>Totaal aantal MJPO-ecoducten</i>	<i>36</i>

4. conclusie

Concluderend kunnen we vaststellen dat de koepelorganisaties voor wandelen en fietsen het dringend gewenst vinden dat de projectplannen van zes ecoducten zodanig worden opgesteld of bijgesteld dat recreatief medegebruik voor wandelaars en fietsers mogelijk wordt. Ten aanzien van twee bestaande ecoducten is vastgesteld dat zulk medegebruik zeer gewenst zou zijn; daar zouden wij in aanvullend overleg willen bezien op welke wijze dit alsnog gerealiseerd zou kunnen worden.